

РОЗДІЛ 1

КОНФЕСІОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ ЯК ГАЛУЗЬ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

XX-XXI ст. стали періодом надзвичайно активного застосування в науковій, державно-адміністративній, правовій, правозастосовчій сферах, у сфері державно-церковних відносин терміну "конфесія" та похідних від нього термінів та понять "конфесійний", "конфесіоналізація", "конфесійно орієнтований", "реконфесіоналізація", "конфесіологія" як проблем, напрямів чи сфер релігієзнавчих досліджень, у яких знаходять відображення релігійно та суспільно значущі явища, процеси, тенденції і т. п., що так чи інакше пов'язані з конфесіями, особливостями їх історичного становлення або сучасного функціонування у суспільстві.

Як і в будь-який інший період, нинішній етап становлення та розвитку названих понять у модерному релігієзнавстві (вітчизняному і зарубіжному) характеризується зрозумілою різноплановістю, семантичним розмаїттям, суперечливістю точок зору в їх осмисленні та застосуванні й поки що дозволяє говорити про понятійний консенсус щодо змісту названих понять лише на рівні релігієзнавчих шкіл або окремих наукових чи регіональних груп. Зокрема, аналіз законодавчих, нормативно-правових документів, наукових та масмедійних джерел різних країн засвідчує, що в одних країнах терміни "конфесія", "конфесійний", "конфесіоналізація", "конфесійна організація" застосовуються досить активно (Німеччина, Франція, Україна, Білорусь, Росія та інші), в інших – досить рідко чи й взагалі не використовуються. Водночас все більш широкого застосування набуває ця група понять у документах Європейського співтовариства. Досить поширеною є позанаукова практика використання (особливо в політичному, масмедійному просторі) термінів "конфесія", "конфесіоналізація" як синонімічних відповідників поняттям "віросповідання", "релігійний напрям", "релігійна тотожність", "клерикалізація" тощо, не особливо зважаючи на строго наукове тлумачення цих понять.

Долаючи первісне, досить загальне розуміння терміну "конфесія" як лише віросповідання (лат. *confessio* – визнання, віросповідання), сучасне релігієзнавство, спираючись на здобутки вітчизняної та зарубіжної наукової думки, а також практику застосування цього терміну, тлумачить поняття "конфесія" як *офіційний системний виклад певної віросповідної доктрини*, що може включати, як складові,

- ✓ основні положення віровчення (догми, символи віри), їх пояснення та аргументацію;
- ✓ історію віровчення та його утвердження, ставлення віросповідання до навколишнього світу, суспільства та інших релігій тощо;

- ✓ опис очікуваної світоглядної позиції, релігійної поведінки індивіда, який є носієм даного віросповідання;
- ✓ втілення принципів віри у специфічну для даного віросповідання культову та обрядову практику, церковно-організаційну структуру та ін.

Прийняття даних віросповідних положень (догм), принципів та норм ідентифікує і об'єднує дану групу віруючих ідейно-догматично, організаційно-обрядово та морально-психологічно. При цьому під *віросповідною доктриною* розуміється систематизоване, ідейно і духовно єдине, богословсько осмислене і витлумачене віровчення, що, як правило, включає схоластичні й аксіоматичні за змістом, формою і спрямованістю догми та принципи. Поняття *догми* включає в себе головні, основоположні, незаперечні принципи віри, безумовне визнання яких тільки й дає підстави прилучити віруючого до даного віросповідання чи церкви.

Визнання і прийняття віруючим офіційно сформульованих положень певного віровчення фіксує конфесійна приналежність віруючого, робить православного – православним, католика – католиком, лютеранина – лютеранином і т. д., відрізняючи його від прихильників інших конфесій. Віруючі навіть однієї й тієї ж церкви, що з якихось причин (догматичних, церковно-організаційних чи інших) дотримуються віросповідання з певними відмінностями чи особливостями, затвердженими офіційним порядком, стають або є такими, що належать до іншої конфесії.

Таке розуміння конфесії робить її досить близькою за змістом до поняття віросповідання, а на практиці – до відвертого їх ототожнення, застосування як синонімічних. Подібна взаємозамінність двох понять спричинена не суб'єктивною легковажністю, а істотним співпаданням їх змістів; якщо й говорити про їх відмінності, то це скоріше різниця у формі викладу фундаментальних положень даного вірування релігійної спільноти.

На думку ряду вчених, поняття *віросповідання* передбачає коротку форму означення і утвердження віри (як правило, це ті лапідарно сформульовані, символічні, але надзвичайно принципові за змістом положення, які використовуються у чітко регламентованих богослужіннях чи обрядах).

Коли ж йдеться про *конфесію*, то мається на увазі офіційно прийнятий, системний, систематичний й детальний виклад віросповідної доктрини [Всемирная энциклопедия. Религия. – Минск: Современный литератор, 2003. – С. 246] з належною апологетичною аргументацією, доказами істинності тощо. Прикладів такого офіційно погодженого доктринального, концептуально ґрунтовного, всебічно аргументованого викладу віросповідання (конфесії), що зазвичай завершуються твердженням про дану віру як єдино істинну, можна привести чимало: "Аугсбургське сповідання" (1531 р.), "Великий катехізис" (1528 р.) Мартіна Лютера і "Книга згоди" (1580 р.) – у лютеранстві,

"Гейдельбергський катехізіс" (1563 р.) – у протестантизмі, "Постанови і канони Тридентського собору" (1564 р.), постанови першого та другого Ватиканських соборів – у римо-католицизмі, "Катехізіс" Філарета (Дроздова), митрополита Московського (1823, 1827, 1839 рр.) – у російському православ'ї, "Православне ісповідання віри" (первісна назва: "Виклад віри церкви Малої Росії") (1643 р.) П. Могили й І. Трофимовича-Козловського – в православній церкві України та ін.

Відомо, що найбільшу кількість конфесій породило християнство, переважно, – в реформаційний і післяреформаційний періоди: сучасні релігієзнавці нараховують понад 150 офіційно визнаних віровчень і конфесій [Всемирная энциклопедия. Религия. – С. 247]. Прихильники певного віросповідання, які з якихось ідейно-релігійних чи організаційних причин відокремилися від основної церкви, стають носіями іншої, нової конфесії, оскільки доктринальний виклад їх бачення свого віровчення за своїми ідейними, організаційними чи якимись іншими принципово важливими ознаками вже відрізняється від того, якого дотримувалися раніше. Іншими словами, конфесійність виступає засобом чіткої релігійної ідентифікації позицій індивідів чи груп одновірців.

Властивість конфесії як богословсько-концептуального викладу вірування певної релігійної спільноти чітко ідентифікувати саме цю спільноту, "прив'язаність" конфесії до конкретної релігійної спільноти (тотожності) спричинили до сучасної досить поширеної практики використання поняття "конфесія" (в сенсі віросповідної доктрини) як означення самої релігійної спільноти, що керується такою богословською концепцією віри. По суті, здійснюється неправомірне ототожнення двох різних понять: термін "конфесія" активно використовується як якийсь "новий" синонім понять "церква", "релігійна організація" і т. ін.

Потреба науково описати, пояснити, осмислити, вичленити закономірності, теоретично систематизувати, типологізувати об'єктивні знання про цілу низку значущих процесів та тенденцій, пов'язаних з офіційно затвердженою фіксацією фундаментальних положень певного віросповідання (конфесій), спричинила до появи в структурі релігієзнавства спеціальної галузі знань – *конфесіології*.

За оцінками рівня сучасного пізнання і наукової інтерпретації конфесіологією свого предмету дослідження, розробки нею понятійного, категоріального апарату, встановлення причинно-наслідкових та інших зв'язків, закономірностей, за рівнем осмислення прогностичних можливостей, методів дослідження ця галузь релігієзнавчих знань знаходиться поки що на стадії свого становлення. Як і будь-яка наука чи галузь науки на цьому рівні конфесіологія стикається з великим масивом проблем, що потребують свого розв'язання.

Так, наприклад, факт наявності сформульованого і зафіксованого доктринального викладу певного віросповідання, що супроводжує процедуру конфесійної ідентифікації релігійних спільнот здавалося б

повинен був перетворювати критерій конфесійності у ключовий, вирішальний, пріоритетний, наскрізний. Однак аналіз цієї проблеми в контексті історії релігій, церков, релігійних організацій, течій і толків; осмислення сучасних тенденцій церковно-релігійного розвитку виявляють, що таку значущість й універсальність ознака конфесійності має далеко не завжди. По-перше, конфесія (як і віросповідання, віровчення) – явище історичне. Воно не виникає водночас з певною релігією, а як богословське осмислення віросповідання, як його авторитетно погоджене оформлення, зрештою – як нагальна потреба утвердження певної віри, її катехітичного освоєння, місіонерського поширення, як засіб опонування іншим вірам чи єресям виникає значно пізніше. Це добре видно на такій квінтесенції християнського віросповідання, як "Символ віри", що як формула, як знак взаємної згоди у спільній вірі, як критерій взаємопізнання віруючими один одного [Символ Веры трехсот осминадесяти святых отец Перваго Вселенскаго Собора, Никейскаго / Книга Правил святых апостол, святых Соборов Вселенских и поместных и свтых отец. – М., 2004. – с. 7] був сформульований значно пізніше, аніж виникло саме християнство. Як відомо, початковий варіант "Символу віри" 318 святих отців було затверджено на Першому Вселенському (Нікейському) соборі 325 р., другий ("нікео-цареградський") – як консолідована думка 150 святих отців – на Другому Вселенському (Константинопольському) соборі 381 р., хоч значна частина фахівців аргументовано стверджує, що "тільки після Четвертого Вселенського (Халкидонського) собору 451 р. наш Символ почав набувати відомості й обов'язковості" [Карташев А.В. Вселенские соборы. – М., 1994. – С. 136].

По-друге, тривалий час релігії функціонували, не маючи якогось чітко сформульованого віровчення, оперуючи несистематизованими віросповідними положеннями, нормами, отриманими через досвід чи інтуїтивним шляхом, які в довільній формі вираження використовувалися у релігійних культах, обрядах, звичаях чи вербальних установах на певну релігійну поведінку тощо. Лише з часом релігії (до того ж не всі), зіткнувшись з нагальними потребами свого утвердження, поширення на нових територіях, боротьби з іновір'ям, єресями; необхідністю релігійної освіти і т. ін., починають розробляти богословську інтерпретацію своєї віри, утверджують її як єдино істинну, формулюють віровчення як таке. Таким чином, як і в попередньому випадку, в історії релігій існували періоди (нерідко досить тривалі), коли критерій конфесійності не працював просто з причини відсутності конфесій як таких.

По-третє, відсутність конфесійного осмислення певного віросповідання – явище не лише минулого, але й сьогодення. Причина такого становища – в характері духовних процесів нинішнього секуляризованого і глобалізованого суспільства, для яких у ряді випадків характерними стало небажання зовнішньої регламентації (у тому числі й ініційованої церквою) індивідуального життя, неприйняття всього, що

могло обмежувати власну свободу. З'явилися навіть такі новітні релігії, особливістю яких стала відсутність віровчення загалом. Ці тенденції виявляються здебільшого наслідком падіння сакрального авторитету як віровчень, так і конфесій: останні нерідко існують самі по собі, а реальні процеси в релігійному середовищі відбуваються самі по собі, безвідносно до формалізованого викладу віри у віровченні чи конфесії. Принагідно згадаємо й про зафіксовані соціологами досить представницькі тенденції в середовищі сучасних віруючих щодо їх модернового і модернізованого ставлення до віри та церкви: "вірити, але не належати" (іншими словами – віра не зобов'язує належати до церкви); "належати, але не вірити" (формальна належність до церкви не обов'язково передбачає віру) [Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ століття. – К., 2007. – С. 53]. За результатами системного соціологічного дослідження, проведеного Інститутом соціології НАН України в 2007 р. по програмі "Українське суспільство. 1992–2007. Динаміка соціальних змін", на запитання "Якщо Ви вважаєте себе православним, до якої православної церкви Ви себе відносите?" 14,6% опитаних відповіли, що до УПЦ, 11,4% – до УПЦ КП, 0,7% – до УАПЦ, до старообрядців – 0,6%; водночас 49,9% кореспондентів заявили, що вони "просто православні", не відносячи себе до будь-якої з православних церков [Українське суспільство. 1992–2007. Динаміка соціальних змін. – К., 2007. – С. 527].

Не можна не брати до уваги й численні у сучасних суспільствах вияви радикального перегляду традиційного ставлення індивідів, що вважають себе віруючими, до релігій та їх інституційованих структур, які так чи інакше зводяться до прагнення відшукати чи створити релігії без віровчення, без доктринального його викладу.

Зазначене засвідчує потребу досить вдумливого і критичного аналізу конфесіологічної проблематики, незалежно від того, сягає вона витоків конфесій чи зачіпає питання нинішнього їх побутування в умовах суспільств, що, з одного боку, секуляризувалися, з іншого – виявляють потребу на якісно новому рівні знову використати здобутки релігій у своєму цивілізаційному розвитку.

Існуюча на сьогодні сума знань щодо предмета, функцій, методів конфесіології дозволяє визначити її як галузь релігієзнавства, що

- ✓ займається дослідженням феномену конфесій як інституційованих віросповідних систем, які включають певне віровчення, його історію, культову та обрядову практику, організаційно-ієрархічну структуру як символічний відповідник даному віровченню;
- ✓ аналізує динаміку змін, що фіксуються конфесіями під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, політичних, соціальних та духовних умов функціонування віросповідання, трансформацій у позиціях самих віруючих;

- ✓ вивчає віросповідні спільноти індивідів, які ідентифікують себе з даною конфесією, поділяючи її ідеї, догми, обряди, організаційні засади та практичну діяльність;
- ✓ досліджує особливості функціонування конфесійних спільнот у державі, суспільстві, в середовищі політичних, соціальних, економічних, національних, культурно-освітніх та поліконфесійних об'єднань чи груп, а також взаємовпливи конфесійно солідарних спільнот віруючих та названих об'єднань і груп, їх структур;
- ✓ прогнозує стан і перспективи розвитку конфесійно єдиних спільнот із врахуванням існуючих тенденцій у суспільстві та самому релігійному середовищі, а також беручи до уваги прогнозовані внутрішні та зовнішні трансформації конфесій;
- ✓ розробляє сучасні оптимальні методи вивчення конфесійних спільнот, явищ, процесів та закономірностей у них; формує нові, поглиблює вже усталені терміни, поняття, категорії, як специфічні для конфесіології, так і спільні з релігієзнавством.

Суто конфесійний аспект дослідження релігійних об'єктів визначає науковий предмет конфесіології як більш конкретизований, конфесійно маркірований, який в рамках релігієзнавчої науки більш детально, спеціалізовано досліджує явища і процеси конфесійного сегмента, збагачуючи, поглиблюючи зміст як самої конфесіології, так і релігієзнавства.

Історичні, релігієзнавчі дослідження другої половини ХХ – ХХІ ст. виявили, що скрупульозний аналіз конфесійного аспекту навіть ґрунтовно вивчених історичних подій чи процесів може відкрити в розумінні конфесій та пов'язаних з ними відносин, зв'язків нові істотні грані, важливі особливості чи закономірності розвитку, що суттєво доповнюють наукове бачення феномену конфесії на окремих історичних відтинках і розвиток релігії в цілому.

Так, наприклад, необхідність осмислити цілу низку соціально і релігійно значущих процесів та тенденцій, що відбувалися і відбуваються за активної участі конфесійного чинника у суспільстві, спричинила до появи і широкого застосування поняття *конфесіоналізації*. Специфічний смисл поняття "конфесіоналізації" (*die Konfessionalisierung*) викристалізувалося в ході досліджень у 50–80-х роках ХХ ст. німецькими істориками та релігієзнавцями У. Цееденом, Х. Шилінгом, В. Райнхардом та іншими процесів становлення та розвитку конфесійних спільнот та їх структур у країнах Європи співвідносно з розвитком суспільства та структур державної влади. Хоч своїми коренями поняття конфесіоналізації сягає в численні спроби науково осмислити процеси історії Німеччини ХV – середини ХVІІ ст., пов'язаної з неспроможністю імперського дому Габсбургів та консервативної католицької церкви сприяти формуванню німецької нації, це поняття в силу універсалізму опису ним формування

теорії віросповідання, релігійних процесів у суспільстві набуло з 70-80 рр. ХХ ст. досить широкого поширення, вийшовши далеко за кордони власне німецької історико-конфесійної проблематики. Активна затребуваність названого поняття була спричинена у Європі й світі необхідністю науково осмислити процеси, тотожні німецьким, що рано чи пізно відбувалися і в інших суспільствах на стику відносин "конфесійна спільнота – держава", "конфесійна спільнота – суспільні структури", "конфесія традиційно панівної релігії – конфесія нової релігії" та ін. Не менш актуальними у зв'язку з цим були потреби наукової інтерпретації проблем, породжених явищами:

- ✓ появи нових конфесій як реакції на монополізм старого європейського католицизму ("католицизм породив Реформацію");
- ✓ конфесійною диференціацією донедавна монополюючого католицького суспільства;
- ✓ перерозподілом релігійного впливу найбільш потужних конфесійних спільнот на державні та суспільні структури;
- ✓ встановлення правил міжконфесійного співіснування, що узгоджували б реальність невідвратної міжконфесійної конкуренції і об'єктивні стратегічні установки на політичну єдність, ідейно-патріотичне цементування держави, суспільства, нації й т. ін.

З цієї проблематики, завдячуючи групі німецьких дослідників (переважно істориків, світських релігієзнавців) кінця ХХ ст. (Е.Цееден, В.Рейнхард, Х.Шилінг, Ф.Прес, Г.Шмідт та ін.) сформувалася *концепція конфесіоналізації* [Прокопьев А.Ю. Тридцатилетняя война в современной немецкой историографии // Университетский историк. Альманах. – СПб., 2002. – Вып. 1. – С. 127-128], що синтетично відображала й поєднувала аналіз внутрішньоконфесійних, міжконфесійних, суспільно-конфесійних процесів та їх наслідків, які припадали на по-своєму визначальний період німецької історії XV – середини XVII ст. і, зокрема, Тридцятилітньої війни (1618–1648), що призвела до зміни геополітичної конфігурації тодішньої Європи.

Принципово важливими положеннями концепції конфесіоналізації, що значною мірою носили вже узагальнюючий, всеєвропейський характер, зокрема, були:

- ✓ конфесійна диференціація суспільства з виходом на суспільну арену протестантизму в формі лютеранства та кальвінізму, які заявили про себе як ідеологічна сила, здатна не лише релігійно переполаризувати середньовічно-католицьке суспільство, а й сприяти формуванню на якісно новій основі поліконфесійних країн нової доби;
- ✓ перерозподіл релігійного впливу на суспільні інституції, державні структури, що відповідав новому співвідношенню політичних,

- соціальних та економічних сил у суспільстві, що почало поступово капіталізуватися;
- ✓ невідворотний період міжконфесійного протиборства, суперництва та конкуренції традиційних і нових конфесій, що супроводжувався не лише внутрішньоконфесійною консолідацією, релігійною мобілізацією та самоідентифікацією, але й міжконфесійним відчуженням, ворожнечею, нетерпимістю, небажанням зрозуміти позицію і аргументи релігійних опонентів і т. ін.;
 - ✓ конечність процесу конфесіоналізації, коли процеси конфесійної диференціації та переполаризації в державі, суспільстві та їх структурах в основному закінчуються, нові конфесії отримують державне визнання, правове закріплення, можливість впливати на суспільні процеси, а конфесійне представництво в державних та суспільних структурах через консенсус досягло взаємоприйняттого співвідношення (стадія суспільно-конфесійної паритетності);
 - ✓ завершення процесу конфесіоналізації в суспільстві, а також паралельні з нею, хоч і більш масштабні прагнення до унормування соціальної та конфесійної рівності, демократизації; можливість відкритої критики норм і порядків католицької церкви, прояви антиклерикалізму, вільнодумства, підрив католицького монополізму породжують у суспільстві ідеї секулярної свідомості, секуляризаційних процесів у культурі, освіті, праві й політиці, результуючись надалі в добу Просвітництва та Гуманізму.

Зазвичай західна традиція наукового аналізу конфесіоналізації дещо відрізняється від вітчизняного розуміння цього процесу і склалася, головним чином, як осмислення суспільних наслідків розвитку трьох могутніх суспільно-релігійних рухів у Західній і Східній Європі XVI-XVII ст. – кальвінізму, лютеранства, католицизму, впливу Реформації і Контрреформації на державні та суспільні інститути, на суспільство в цілому. Домінуючим при цьому був і залишається історичний аспект розгляду процесу конфесіоналізації з врахуванням поступово пом'якшених оцінок її реалізації під впливом наростаючих тенденцій релігійної терпимості, толерантності, екуменізму, відходу від крайнощів в оцінках конфесійних об'єктів чи відносин тощо [Конфессионализация в Западной и Восточной Европе в позднее средневековье. Материалы международной конференции. – СПб, 2004].

Вітчизняна традиція наукового дослідження конфесіоналізації релігійного життя в Україні в основному склалася,

по-перше, як історико-філософський аспект дослідження присутності і впливу конфесійного фактора на суспільно-політичні, економічні,

національно-культурні, міжнаціональні, правові, духовні процеси і явища в Київській Русі, а пізніше – в Україні;

по-друге, як наукове вивчення конфесійної світоглядно-релігійної орієнтації, переорієнтації та диференціації віруючих, ієрархії, кліру, інституалізації мережі церковно-релігійних структур за конфесійною ознакою, спричинених сучасними умовами функціонування конфесійних спільнот. Зокрема, об'єктом конфесіології є процеси конфесіоналізації в якісно нових умовах для реалізації свободи совісті, релігійної свободи доби незалежності України; трансформації позицій конфесійних спільнот щодо держави, суспільства, ставлення до інших релігійних спільнот в умовах чинного законодавства, нових політичних, економічних та духовних пріоритетів тощо.

З врахуванням зазначеного у вітчизняному релігієзнавстві склалося розуміння конфесіоналізації, що включає:

- ✓ вибір світоглядно-релігійної орієнтації, диференціація віруючих і кліру, їх релігійної поведінки, віросповідної практики за конфесійною ознакою;
- ✓ динаміку становлення й інституалізації мережі конфесійно орієнтованих організацій, структур, ієрархії, навчальних закладів, недільних шкіл, періодичних видань, різного роду організацій на конфесійній основі, у тому числі світських;
- ✓ розвиток конфесійної догматики, ідеології, таїнств та обрядів, канонічних та моральних норм, положень та статутів (уставів), дослідження історії розвитку конфесії та ін., їх абсолютизація в контексті критичного, неприйняттого чи терпимого ставлення до позицій і релігійно-моральних цінностей інших конфесійних тотожностей;
- ✓ історію конфесійної детермінованості становлення і розвитку держави, державних структур, суспільства; національної ідентичності, позицій соціальних об'єднань, груп; сімейного виховання тощо; вплив прогресуючих, соціально значущих конфесійних спільнот на істотні характеристики держави та суспільства – економічні, соціальні, правові, національні, культурні тощо;
- ✓ вироблення та реалізація конфесійної позиції у питанні про повернення колишньої власності релігійних організацій даній конфесії, що знаходяться у державній, комунальній чи приватній власності, у користуванні чи власності релігійних організацій інших конфесій; у питанні будівництва нових культових будівель, приміщень, придбання культового майна і т. і.;
- ✓ розробка і реалізація концептуальних засад відносин конфесійно оформленої спільноти з державою та суспільством, іншими конфесіями; оцінки з точки зору даної конфесії чинного законодавства та його правозастосовчої практики на місцях тощо.

Отож конфесіоналізації релігійного та суспільного життя не зводиться лише до процесів, що відбуваються у власне релігійному полі чи в релігійних спільнотах, а як значущий за наслідками процес охоплює також результати впливу розвитку конфесійних спільнот на державу і суспільство, на політико-правові, суспільно-правові, міжнаціональні, міжрелігійні, етнокультурні та інші відносини.

Ці проблеми і напрями досліджень, означені в межах лише одного процесу конфесіоналізації, показують, настільки масштабним є поле досліджень конфесіології як галузі релігієзнавства.

Принципово важливими напрямками наукових досліджень конфесіології є також проблеми *функцій конфесій*. Зокрема, онтологічне і гносеологічне значення мають результати наукового аналізу системного викладу віросповідних доктрин, компаративний розгляд їх змісту у часі, за регіонами, етнонаціональною специфікою, за використаними духовними джерелами; вивчення внутрішньо- і зовнішньоцерковних причин трансформацій змісту, аксіологічних орієнтирів, релігійно-поведінських приписів тощо.

З функцією системного викладу конфесії пов'язані також функції ідейного утвердження, апологетики даного віросповідання (віровчення), формулювання принципів віросповідних положень, що відрізняють його прихильників від інших конфесій; функція захисту віровчення, протидії еретичним релігійним поглядам чи системам поглядів тощо.

Не менш важливою функцією конфесії є переосмислення певних положень традиційної віросповідної доктрини з врахуванням нових умов діяльності (ідейно-політичних, соціальних, правових, державно-церковних, міжцерковних, міжконфесійних та ін.). Принагідно зазначимо, що активна практика модернізації віросповідних доктрин, зокрема, у протестантських конфесіях, гнучке врахування ними змін у суспільстві, соціальних стратах, національних пріоритетах, у позиціях індивідів стало, на думку багатьох представників сучасного релігієзнавства, однією з вагомих причин неухильного зростання числа прихильників протестантських конфесій і в Україні, і в світі, обґрунтованості оптимістичних прогнозних моделей цих конфесій, що особливо впадає у вічі у співставленні цих показників з кількісною динамікою віруючих, наприклад, православних спільнот.

Ще однією проблемою, перспективною з позицій прирощення наукового знання, збагачення конфесіології як галузі релігієзнавства є більш ґрунтовне аніж до сьогодні дослідження історичного становлення найбільш чисельних конфесій, що склалися на християнському ґрунті, особливо після XVI-XVII ст. на західноукраїнських землях (соцініанство, лютеранство, кальвінізм та ін.). Особливий науковий інтерес представляють тут процеси конфесіоналізації, утвердження нових конфесій у владних структурах Польсько-Литовської держави, серед давніх українських княжих родин; виборення конфесіями гідного правового статусу в домінуюче католицькій державі та ін.

Проблемним для вітчизняної конфесіології залишається і питання класифікації, типологізації конфесій, що утвердилися на українських землях. Це питання залишається відкритим, особливо з врахуванням численних сучасних моделей класифікації, багатоаспектності наукових підходів до проблеми класифікації конфесій. В черговий раз зазначене стало очевидним з дискусій, що відбулися на науково-практичній конференції, присвяченій класифікації релігій і типології релігійних організацій, що відбулася на базі МДУ ім. Ломоносова в березні 2008 р. [Классификация религий и типология религиозных организаций. – М. – 213 с.].

Що і теорія релігієзнавства, і практика врегулювання державно-церковних та міжцерковних відносин, і законодавча та застосовна діяльність в Україні потребують нагальної розробки проблем конфесіологічного блоку засвідчує спроба на рівні законопроекту ототожнити поняття "конфесія" і "релігійна організація" і внести відповідні зміни в чинне законодавство України (проект №2637 в лютому 2005 р.). Викладене вище стосовно поняття "конфесія" не дає ніяких підстав для ототожнення його з поняттям "релігійна організація", яке в чинному законодавстві юридично чітко означене і охоплює собою релігійні громади, управління та центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з цих релігійних організацій (частина друга статті 7 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації").